

**ВАЗОРАТИ МАОРИФ ВА ИЛМИ
ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН**

**Барномаи таълимии фанни
ФАЛСАФА ВА
МЕТОДОЛОГИЯИ ИЛМ
барои магистрантҳои муассисаҳои
таҳсилоти олии касбӣ**

Душанбе
2018

Барномаи таълимии фанни «**ФАЛСАФА ВА МЕТОДОЛОГИЯИ ИЛМ**» барои магистрантҳои муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ. – Душанбе, 2018. **40 саҳ.**

Мураттибон: д.и.ф., профессор Саид Н.С.,
н.и.ф., дотсент Назаров М.А.,
н.и.ф., дотсент Аминов Ф.А.

Мухаррири масъул: д.и.ф., профессор Наврӯзов С.Н.

Муқарризон: д.и.ф., профессор Зиёев Х.М.,
д.и.ф., профессор Саидов А.С.

МУҚАДДИМА

Мазмуну мӯхтавои «Фалсафа ва методологияи илм»-ро донишҳои илмшиносии фалсафӣ ва илмӣ-назариявӣташқил медиҳанд: ин фан омӯзишу баррасии масъалаҳои асосии фалсафаи илм ва методологияи илмро дар бар мегирад. Фалсафаи илм қисми таркибии фалсафа мебошад, ки сохтори илм, қонуниятҳои умумии фаъолияти инкишофи онро (ҳамчун системаи донишҳои илмӣ, соҳаи фаъолияти маърифатӣ, ниҳоди иҷтимоӣ, асоси дигаргунсозии инноватсионии ҷомеа, чун ҷузъи фарҳанг) меомӯзад. Дар ин маъно фалсафаи илм, пеш аз ҳама, худшиносии ҳуди илм аст, ки бо методологияи илм ва таърихи илм алоқамандии ногустастанӣ дорад. Методологияи илм, ки қисми муҳими илмшиносӣ мебошад, сохтори дониши илмӣ, воситаҳо ва методҳои маърифати илмӣ, тарзҳои асосноккунӣ ва рушди донишро меомӯзад.

Омӯзиши фанни «Фалсафа ва методологияи илм» имкон медиҳад, ки магистрантҳо аз баррасии масъалаҳои фалсафаи илм ва методологияи илм маълумоти зарурӣ гирифта, донишу малакаи илмӣ-тадқиқотии худро такмил диҳанд. Дидгоҳи фалсафӣ-методологӣ роҷеъ ба шинохти илм мусоидат мекунад, ки магистрантҳо ба олами илм на танҳо аз нигоҳи амалӣ-тадқиқӣ, инчунин аз нигоҳи илмӣ, ҷаҳонбинӣ, арзишӣ, ахлоқӣ, шахравандӣ назар андӯзанд ва дар баррасии масоили соҳаи тадқиқотии таҳассусӣ омодагии бештар пайдо кунанд. Маҳз чунин муносибат фарҳанги муҳаққиқиро инкишоф дода, барои мустақилона баҳо гузоштан ба ҳадафу воситаҳо ва натиҷаҳои тадқиқот ба мутахассисони оянда кӯмак намояд.

Дар барномаи пешниҳодшуда мақсад гузошта шудааст, ки доираи васеи донишҳои илмӣ-фалсафӣ ва методологӣ доир ба илм бо назардошти қаринаи тағйирпазири воқеияти таърихӣ-иҷтимоӣ, фарҳангӣ фаро гирифта шавад. Чунин тарзи пешниҳоди мавзӯҳо ва масъалагузориҳо имкон медиҳад, ки таҳаввули таърихӣ на танҳо илм, инчунин андешаю тасаввуротҳо доир ба илм амиқтар дарк карда шаванд. Итминон дорем, ки омӯзгорони фаннӣ самтҳои таҳассусии магистрантҳоро ба инобат гирифта, хусусияти фанни мазкурро, ки дар сарҳади илм ва фалсафа мавқеъ гирифтааст, ба эътибор гирифта, барои самаранок ва босифат гузаштани дарс аз фанни «Фалсафа ва мето-

дологияи илм» донишу истеъдоди худро васеъ истифода мебаранд. Асосан ба ўҳдаи онҳо вогузор шудааст, ки дар машғулиятҳои назариявӣ ва амалӣ шаклҳои замонавӣ азхудкунӣ маводди дарсиро татбиқ намуда, шогирдонро ба илмомӯзӣ хидоят кунанд.

Тибқи талаботи стандарти давлатӣ барномаи мазкур доираи чунин мавзӯҳо ва масъалаю масъалагузорихоро дар бар гирифтааст: хусусият ва сарчашмаҳои маърифат, дидгоҳу муносибатҳои гуногун ба маърифат, имконият ва ҳудудҳои маърифат, муносибати дониш ва воқеият, муносибати субъект ва объекти дониш, заминаҳои куллии раванди маърифат, шартҳои эътимодбахшии дониш, меъёри ҳаққонияти он, намудҳои дониш, масъалаи пайдоиши илм, даврбандии марҳилаҳои рушди илм, амсилаҳои назариявӣ инкишофи илм, таснифоти илмҳо ва дониши илмӣ, дониш ва иттилоот, манбаи дониш, шаклҳо ва дараҷаҳои маърифат, таснифоти методҳо, хусусияти забони илм, асосҳои дониши илмӣ, ивазшавии манзараи илмӣ олам, вазифаҳои илму дониши илмӣ, таносуби арзиш ва ҳақиқат, ахлоқи илм, масъулияти шаҳрвандии олим ва силсилаи масъалаҳои дигар.

Барномаи таълимӣ ҳамчун дастур барои омӯзиши фанни «Фалсафа ва методологияи илм» дар гурӯҳҳои академии Шӯъбаи магистратураи муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ, ки бо низомии кредитии таҳсилот фаро гирифта шудаанд, пешниҳод мегардад. Дар барнома доир ба тартиб ва ҳаҷми соатҳои пешбинишудаи машғулиятҳои аудитори лексионӣ-назариявӣ, машғулиятҳои аудитори амалӣ ва қорҳои мустақилонаи магистрантҳо тавсияҳои мушаххас дода шудааст. Нақшаи барномавӣ имкон медиҳад, ки асосҳои фанни мазкур дар алоқамандии мантиқӣ ва тадриҷан аз ҷониби магистрантҳо азхуд карда шавад.

Дар барнома омӯзиши асосҳои фанни мазкур дар доираи 12 мавзӯҳо ба нақша гирифта шудааст. Дар мавзӯҳо самти баррасии масъалаҳои пайдоиш ва қонуниятҳои инкишофи маърифати илмӣ, масъалаҳои онтологӣ, гносеологӣ, эпистемологӣ, аксиологияи илм ва ғ. ба таври мухтасар тавзеҳ дода мешаванд. Вобаста ба ҳар як мавзӯ, барои мутолиаи мустақилона ба магистрантҳо номгуӣ зарурии адабиёт тавсия карда шудааст. Бо яд тазаққур дод, ки истифодаи барномаи мазкур барои таълими

магистрантҳои ҳамаи ихтисосҳои муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ пешниҳод мегардад.

Сарбории таълими фанни «Фалсафа ва методологияи илм» дар гурӯҳҳои академӣ чунин тақсим шудааст, ки 24 соати он фаъолияти аудиториҳои омӯзгор, яъне машғулиятҳои лексионӣ-назариявӣ буда, қисми асосии соатҳо барои машғулиятҳои амалӣ (семинарӣ) ва кори мустақилонаи магистрантҳо (КММ) ҷудо карда шудааст.

Дар алоқамандӣ ба мавзӯҳои лексионӣ, дар барномаи машғулиятҳои амалӣ-семинарӣ ба нақша гирифта шудаанд. Бо салоҳдиди хеш устодон метавонанд, ки дар доираи 24 соати нақшавии семинарӣ онҳоро мустақилона интихоб намуда, дар робита ба таҳассуси касбии магистрантҳо доираи масъалагузорию аз фанни мазкур муайян кунанд. Омӯзгор дар интихоби мавзӯҳои пешниҳодгардида, фақат дар доираи риояи талаботи омӯзиши мавзӯҳои нақшавӣ, озодии академӣ дорад.

Бахотири мукамал гардонидани барномаи мазкур, дар асоси дархосту пешниҳодҳои омӯзгорони муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ, ба он тағйироти зарурӣ ворид карда мешавад.

НАҚШАИ ТАҚВИМӢ-МАВЗӢИИ ФАНИИ «ФАЛСАФА ВА МЕТОДОЛОГИЯИ ИЛМ»

Микдори умумии кредитҳо – 4 кредит (96 соат).

Машғулиятҳои лексионӣ-назариявӣ – 1 кредит (24 соат).

Машғулиятҳои амалӣ – 1 кредит (24 соат).

Корҳои мустақилонаи магистрантҳо – 2 кредит (48 соат).

№	НОМӢИ МАВЗӢӢ	Соатҳо барои машғулиятҳои лексионӣ-назариявӣ	Соатҳо барои машғулиятҳои амалӣ	Соатҳо барои корҳои мустақилонаи магистрантҳо
1.	Фалсафаи илм ва методологияи илм: доираи масъалаҳои асосӣ	2		
	Объект ва предмети «Фалсафа ва методологияи илм»		2	
	Мутолиаи мустақилонаи сарчашмаҳо			4
2.	Маърифат ҳамчун мавзӯи пажӯҳиши фалсафӣ	2		
	Раванди маърифат ва масъалаи ҳақиқат		2	
	Мутолиаи мустақилонаи сарчашмаҳо			4
3.	Намудҳои дониш	2		
	Ҷуноғунии намудҳои дониши инсон		2	
	Мутолиаи мустақилонаи сарчашмаҳо			4
4.	Хусусияти маърифати илмӣ	2		
	Маърифати илмӣ ҳамчун соҳаи махсуси маърифат		2	
	Мутолиаи мустақилонаи сарчашмаҳо			4
5.	Методҳо ва шаклҳои маърифати илмӣ	2		
	Методҳои тадқиқоти илмӣ ва шаклҳои асосии дониши илмӣ		2	
	Мутолиаи мустақилонаи сарчашмаҳо			4

6.	Фалсафаи илм, пайдоиш ва марҳилаҳои инкишофи он	2		
	Омилҳои асосии ташаккули баъди ва давраҳои рушди фалсафаи илм		2	
	Мутолиаи мустақилонаи сарчашмаҳо			4
7.	Фалсафаи илм дар асри XX	2		
	Самтҳои тадқиқот дар соҳаҳои алоҳидаи фалсафаи илми асри XX		2	
	Мутолиаи мустақилонаи сарчашмаҳо			4
8.	Амсилаҳои назариявӣ ва қонуниятҳои инкишофи илм	2		
	Амсилаҳои назариявӣ ва методологияи таҳқиқи рушди илм		2	
	Мутолиаи мустақилонаи сарчашмаҳо			4
9.	Образи эпистемологии илм	2		
	Тақдирҳои образи маърифатӣ эпистемологии илм дар давраҳои таърихӣ		2	
	Мутолиаи мустақилонаи сарчашмаҳо			4
10.	Масъалаҳои онтологияи илми муосир	2		
	Тасаввуроти илми муосир дар бораи воқеияти объективӣ		2	
	Мутолиаи мустақилонаи сарчашмаҳо			4
11.	Масъалаҳои гносеологӣ ва мантикии илми муосир	2		
	Пажӯҳишҳои масъалаҳои маърифатӣ мантикии илми муосир		2	
	Мутолиаи мустақилонаи сарчашмаҳо			4
12.	Масъалаҳои аксиологияи илми муосир	2		
	Ахлоқи илм ва масъулияти муҳаққиқон		2	
	Мутолиаи мустақилонаи сарчашмаҳо			4
	Ҳамагӣ:	24	24	48

БАРНОМАИ ТАЪЛИМӢ АЗ ФАННИ ФАЛСАФА ВА МЕТОДОЛОГИЯИ ИЛМ

Мавзӯи 1. Фалсафаи илм ва методологияи илм: доираи масъалаҳои асосӣ

А. Машгулияти лексионӣ-назариявӣ

Фалсафаи илм. Фалсафаи илм қисми таркибии фалсафа. Предмети фалсафаи илм. Фалсафаи илм ҳамчун худшиносии худи илм. Пайдоиши фалсафаи илм дар асри XIX. Дар давоми асри XX дар фалсафаи илм чудо шудани соҳаҳои дониши тахассусӣ: фалсафаи риёзиёт, фалсафаи физика, фалсафаи биология, антропологияи фалсафӣ, фалсафаи забон, фалсафаи таърих, фалсафаи ҳуқуқ, фалсафаи техника, фалсафаи экология ва ғ. Фалсафаи илм, методологияи илм ва таърихи илм соҳаҳои алоқаманди маърифат. Алоқамандии фалсафа ва илм чун асоси алоқамандии фалсафаи илм ва методологияи илм.

Мафҳуми методологияи илм. Методологияи илм – қисми муҳими илмшиносӣ. Методологияи илмӣ ҳамчун системаи принципҳо, тарзҳои ташкилкунӣ ва сохтордиҳии фаъолияти илмӣ-тадқиқотӣ. Методология – таълимоти умумӣ дар бораи методҳо. Роҳҳои баррасии масъалаҳои методологӣ илм дар концепсияҳои методологӣ. Ҷойгоҳи концепсияҳои гуногуни методологияи маърифат дар илми муосир.

Б) Машгулияти аудиториӣ амалӣ

Объект ва предмети «Фалсафа ва методологияи илм»

Масъалаҳое, ки дар машғулиятҳои семинарӣ муҳокима мешаванд:

1. Фалсафа ҳамчун илми муштарак дар давраи атиқа.
2. Дар Замони нав мавқеи фалсафаро ба сифати лоиҳаи мустақили ақлонӣ танг кардани илм.
3. Илм – объекти пажӯҳиши фалсафа ва методологияи илм.
4. Хусусияти предметии фалсафаи илм.
5. Методологияи илм ҳамчун баҳши илмшиносӣ.
6. Алоқамандии фалсафаи илм бо методологияи илм.
7. Гуногунии назарҳои методологӣ дар илм.

В. Кори мустақилонаи магистрантҳо

Магистрантҳо аз манбаъҳои зерин истифода намуда, реферат, маъруза ё эссе омода мекунанд:

1. Гайдено П.П. Эволюция понятия науки: Становление и развитие первых научных программ. – М., 1980.
2. Карамова О.В. Философия, методология и история экономической науки. – М., 2007.
3. Койре А. Очерки истории философской мысли. – М., 1985.
4. Косарева Л.Н. Социокультурный генезис науки: философский аспект проблемы. - М., 1989.
5. Кохановский В.П. Философия и методология науки. – Ростов н/Д., 1999.
6. Саид Н.С., Назаров М.А. Фалсафа ва методологияи илм. – Душанбе, 2016.
7. Степин В. С. Философия науки. Общие проблемы. – М., 2006.
8. Сырых В.М. История и методология юридической науки: Учебник по программам магистерской ступени образования. – М., 2013.
9. Турсунов А. От мифа к науке / Эволюция космологической картины. – М., 1973.

Мавзӯи 2. Маърифат ҳамчун мавзӯи пажӯҳиши фалсафӣ

А. Машгулияти лексионӣ-назариявӣ

Гносеология – назарияи маърифат. Алоқамандии гносеология бо фаслҳои дигари фалсафа. Сарчашмаҳои маърифат. Шаклҳои маърифати ҳиссӣ: эҳсос, идрок, тасаввур. Ақл ва хирад сарчашмаи дигари донишҳои инсон. Маърифати ақлӣ. Тафаккур – раванди инъикоси ҷаҳолони воқеият. Шаклҳои тафаккури абстрактӣ: мафҳум, ҳукм, ҳулосабарорӣ. Шаклҳои ғайри-ақлонии маърифат: ҳадс, эътиқод, тахайюлот, эҳсосот (эмотсия), ирода.

Ихтилофи ҳисгаройӣ (сенсуализм) ва хирадгаройӣ (ратсионализм) дар масъалаи маълум кардани сарчашмаи дониши эътимодбахш. Мавқеи таҷрибагаройӣ (эмпиризм) доир ба таъносиби донишҳои назариявӣ ва ҳиссӣ. Инкишофи фалсафа, илм ва шаклҳои дигари ҷаҳолӣ маънавий ҳамчун нишони воқеии ҷаҳонагии ҷаҳатҳои ҳиссӣ ва ақлӣ дар раванди маърифат.

Оптимизм (хушбоварӣ), шаккокият, агноститсизм дар гносеология. Нақши шаккокия дар баргараф намудани гносеологияи схоластикӣ. Р.Декарт: шубҳа ҳамчун чизи созанда, принципи шубҳаи кулӣ. Шаккокия ва агноститсизм. Агноститсизми Д.Юм. Агноститсизми И.Кант. Фаъолияти ҳиссию предметии одамон – асоси маҳкум кардани мавқеи агноститсизм.

Муносибатҳои мувоқиқавӣ ва фаъолияти ба маърифат. Номукаммалӣ ва камбудии дидгоҳи мувоқиқавӣ дар раванди маърифат. И.Кант доир ба асоснок кардани муносибати фаъолияти дар маърифатшиносӣ. Дидгоҳи фаъолияти доир ба фаҳмиши раванди маърифат дар системаҳои фалсафии Г.Гегел ва К.Маркс.

Маърифат ҳамчун тафсир. Гуногуноназарӣ дар тафсири фаъолияти маърифатӣ. Фаҳмиши дидгоҳи муносибатҳои гуногун ҳамчун биниши гуногуни масъала. Моҳияти тафсир, тибқи назари Г.Гадамер.

Субъект ва объектҳои маърифат. Субъектҳои маърифат дар тасаввуроти фалсафии классикӣ. Ҷояи гносеологияи И.Кант доир ба «Субъектҳои трансценденталӣ». Тавзеҳ ёфтани «субъектҳои маърифат» дар материализми диалектикӣ ҳамчун мавҷуди чамъияти-таърихӣ. Консепсияи герменевтикӣ доир ба субъектҳои маърифат. Объект – чӯзи алоҳидаи олам, ки дар марҳилаи мазкури инкишофи амалияи иҷтимоӣ ба соҳаи фаъолияти (назариявӣ ё амалии) инсон ворид карда шудааст. Шартӣ ва нисбӣ будани ҳудуди байни объект ва субъектҳои маърифат.

Категорияҳои ҳақиқат ва иштибоҳ – мафҳумҳои меҳвари назарияи маърифат. Иштибоҳ, дурӯғ, хатоӣ. Тафсирҳои ҳақиқат дар гносеология. Назарияи классикӣ (корреспондентӣ) ҳақиқат. Назарияҳои ғайриклассикӣ ҳақиқат. Назарияи когерентӣ ҳақиқат. Назарияи семантикӣ ҳақиқат. Назарияи прагматикӣ ҳақиқат. Назарияи конвенционалистӣ ҳақиқат. Материализми диалектикӣ доир ба объективияти ҳақиқат. Ҳақиқат ҳамчун раванд. Мушаххас будани ҳақиқат. Ҳақиқати нисбӣ ва ҳақиқати мутлақ. Догматизм ва релятивизм дар бораи ҳақиқат. Амалия – меъёри ҳақиқат. Меъёрҳои иловагии санҷиши ҳаққонияти донишҳо.

Б) Маиғулияти аудиториӣ амалӣ
Раванди маърифат ва масъалаи ҳақиқат

Масъалаҳое, ки дар машғулиятҳои семинари муҳокима мешаванд:

1. Робитаи гносеология бо фаслҳои дигари фалсафа.
2. Сарчашмаҳои маърифат.
3. Ҳисгаройӣ (сенсуализм) ва хирадгаройӣ (ратсионализм). Мавқеи таҷрибагаройи (эмпиризм) доир ба таносуби до-нишҳои назариявӣ ва ҳисӣ.
4. Оптимизм (хушбоварӣ), шаккокият, агноститсизм дар гносеология.
5. Муносибатҳои мувоқиқавӣ ва фаъолиятӣ ба маърифат. Маърифат ҳамчун тафсир.
6. Субъект ва объекти маърифат.
7. Категорияҳои ҳақиқат ва иштибоҳ – мафҳумҳои меҳвари назарияи маърифат.
8. Консепсияҳои ҳақиқат дар гносеология.

В. Кори мустақилонаи магистрантҳо

Магистрантҳо аз манбаҳои зерин истифода намуда, реферат, маъруза ё эссе омода мекунанд:

1. Возмжности и границы познания. М., 1995.
2. Илларионов С.В. Теория познания и философия науки. – М., 2007.
3. Ильин В.В. Теория познания. Введения. Общие проблемы. М., 1994.
4. Лекторский В.А. Эпистемология классическая и неклассическая. – М., 2006.
5. Микешина Л.А. Философия познания: полемические главы. – М., 2002.
6. Новожилов Э.Д. Научное исследование (логика, методология, эксперимент). – М., 2005.
7. Патнэм Х. Разум, истина и история. М., 2002.
8. Проблемы истины в современной западной философии науки. – М., 1987.
9. Щукарев А.Н. Проблемы теории познания в их применении к вопросам естествознания и в разработке его методами. – М., 2007.

Мавзӯи 3. Намудҳои дониш

А. Маиғулияти лексионӣ-назариявӣ

Мафҳуми «дониш». Таносуби дониш ва иттилоот. Айният додани «манбаи донишҳо дар системаҳои компютерӣ» ба «системаи донишҳо дар шуури инсон» ҳамчун асоси айниятдиҳии дониш ба иттилоот.

Масъалаи гурӯҳбандии намудҳои дониш. Асосу меъёрҳои гурӯҳбандии дониш. Алоқамандии гуногунии намудҳои дониш бо фарқияти чиддии шаклҳои шуури ҷамъиятӣ. Асосҳои мафҳумӣ, рамзӣ ё бадеӣ-образии ҷудокунии намуди дониш; донишҳои зеҳнӣ ва ҳиссӣ, муқаррарӣ ва илмӣ, таҷрибавӣ ва назариявӣ, бунёдӣ ва амалӣ, фалсафӣ ва илмӣ-тахассусӣ, табиатшиносӣ ва гуманитарӣ ва ғ.

Дониши муқаррарӣ. Сохтори дониши муқаррарӣ: дониши амалӣ ва маънавӣ-амалӣ. Хусусияти ночӯрӣ ва парокандагии дониши амалӣ. Шаклҳо ва вазифаҳои асосии дониши маънавӣ-амалӣ.

Дониши асотирӣ – намуди хоссаи дониши синкретӣ. Генетизм ва этиологизм – принципҳои асосии шарҳдиҳӣ дар асотир. К.Леви-Стросс дар бораи хусусиятҳои тафаккури асотирӣ. Бозгашт ба асотир (ремифологизатсия) дар асрҳои XX-XXI. П.Фейерабенд дар бораи мавқеи асотир дар фарҳанги ҷомеаи муосир.

Дониши динӣ ва алоқамандии он бо асотир. Эътиқоди динӣ асоси дониши динӣ. Дониши динӣ ва масъалаи ҳақиқат. Дониши динӣ – дониши арзишӣ-ҷаҳонбинӣ на фақат дар бораи мавҷуд, инчунин дар бораи воҷиб. Масъалаҳои таносуби дониш ва эътиқод, илм ва дин. Тафаккури теологизатсияшуда, «дониш дар бораи охират» дар муқобили ақлонияти илмӣ ва факти илмӣ.

Дониши бадеӣ-образӣ, инкишофи он дар доираи санъат. Системаи образҳои бадеӣ дар санъат. Вазифаи маърифатии санъат, дарки эстетикӣ олам. Образнокӣ ва аёнӣ маърифати бадеӣ. Тафовути тафаккури бадеӣ-образӣ аз тафаккури мантиқӣ. Иртиботи санъат ва илм.

Падидаи дониши инфиродӣ дар маърифатшиносӣ. Таҳқиқи масъалаи донишҳои инфиродӣ аз ҷониби М.Полани. Ду намуди дониши инсон: а) дониши ошкор, артикулятсионӣ (талаффузшаванда); б) дониши ноошкор, имплитситӣ (зимнан фаҳмидашуда).

Б) Маиғулияти аудитории амалӣ
Ғуноғунии намудҳои дониши инсон

Масъалаҳои, ки дар маиғулиятҳои семинарӣ муҳокима мешаванд:

1. Масъалаи таносуби дониш ва иттилоот.
2. Масъалаи гурӯҳбандии намудҳои дониш.
3. Дониши муқаррарӣ, сохтор ва хусусияти он.
4. Дониши динӣ ҳамчун дониши арзишӣ-ҷаҳонбинӣ.
5. Дониши бадеӣ-образӣ, инкишофи он дар доираи санъат. Дарки эстетикӣ воқеият.
6. Таҳқиқи масъалаҳои дониши инфиродӣ ва ҷойгоҳи он дар системаи маърифат.

В. Кори мустақилонаи магистрантҳо

Магистрантҳо аз манбаҳои зерин истифода намуда, реферат, маъруза ё эссе омода мекунанд:

1. Знание за пределами науки. М., 1996.
2. Маритен Ж. Знание и мудрость. М., 1999.
3. Микешина Л.А. Философия науки: Современная эпистемология. Научное знание в динамике культуры. М., 2005.
4. Научные и ненаучные формы мышления. М., 1996.
5. Полани М. Личностное знание. М., 1985.
6. Поппер К. Объективное знание. Эволюционный подход. М., 2002.
7. Фейерабенд П. Избранные труды по методологии науки. – М.: Прогресс, 1986.
8. Яковлева Е.Ю. Научное и ненаучное знание. СПб, 2000.
9. Бриллюэн Л. Научная неопределённость и информация. – М., 1966.
10. Владимиров С., Карев М. Информация и мы. – М., 1970.
11. Корогодина В.И., Корогодина В.Л. Информация как основа жизни. – Дубна, 2000.
12. Хьюбнер К. Истина мифа. - М., 1996.

Мавзӯи 4. Хусусияти маърифати илмӣ

А. Маишулияти лексионӣ-назариявӣ

Илм намуди махсуси маърифат. Илм ҳамчун соҳаи истеҳсоли дониш. Илм ҳамчун системаи дониш. Маърифати илмӣ ва маърифати муқаррарӣ. Объект, предмет ва субъекти маърифати илмӣ. Меъёри илмият, нишонаю хосиятҳои асосии дониши илмӣ ва илм. Санчишпазирии (верификатсияшавии) таҷрибавӣ яке аз меъёрҳои илмии муҳим ва эътирофшуда аз назари неопозитивизм. К.Поппер: меъёрҳои фалсификатсия (ботилсозӣ) маҳз меъёри ҷудокунии (демаркатсия) илм ва ғайриилм. Камбудию маҳдудияти меъёрҳои верификатсия ва фалсификатсия. Ташаккули меъёрипарадигмалӣ. Мушкилоти пайдо кардани меъёри яққаю яғона, тағйирнопазир ва универсалии илмият дар эпистемологияи муосир.

Забони илм – воситаи иртиботгирии олимони соҳа ва ифодакунии натиҷаҳои илмӣ. Забони илми муосир ва забони муқаррарӣ. Истифодабарии забонҳои сунӣ дар илм. Таҳлили синтаксисӣ ва семантикии забон дар неопозитивизм ва герменевтика.

Вазифаҳои асосии дониши илмӣ: тасвиркунӣ, шарҳдиҳӣ, фаҳмиш, пешгӯӣ. Вазифаҳои илм ҳамчун ниҳоди сохторофари иҷтимоӣ: иҷтимоӣ-фарҳангӣ, иҷтимоӣ-дигаргунсозӣ, лоихавӣ-созандагӣ.

Сохтор ва динамикаи дониши илмӣ. Таснифоти илм. Банизомдарорӣ ва таснифоти донишҳо аз назари Арасту. А.Форобӣ ва Ибни Сино доир ба таснифоти илмҳо. Анъанаи позитивистии таснифоти илмҳо. Назари марксистии таснифоти илмҳо. Масъалаи таснифоти илми муосир. Сохтори дониши илмӣ: дониши табиатшиносӣ, гуманитарӣ, техникаӣ. Илмҳои бунёдӣ ва амалӣ. Илмҳои мушаххас ва фанҳои илмӣ.

Дараҷаҳои таҷрибавӣ, назариявӣ, метаназариявии маърифати илмӣ. Предмети тадқиқоти дараҷаи таҷрибавии маърифат. Объекти таҷрибавии илм. Факти илмӣ. Қонуни таҷрибавӣ. Мақсади тадқиқоти назариявӣ. Объекти идеалишуда. Вазифаҳои тадқиқоти назариявӣ. Алоқамандии дараҷаҳои таҷрибавӣ ва назариявии тадқиқоти илмӣ. Тафсири назариявии дараҷаи таҷрибавӣ дар илм. Тафсири таҷрибавии дониши

назариявӣ. Чудо кардани дараҷаи метаназариявӣ дар сохтори дониши илмӣ.

Се қисмҳои асосии асосёбиҳои илм: идеалҳо ва меъёрҳои тадқиқот; манзараи илмии олам; асосёбиҳои фалсафӣ.

Б) Машигулияти аудитори амалӣ

Маърифати илмӣ ҳамчун соҳаи махсуси маърифат

Масъалаҳо, ки дар машғулиятҳои семинарӣ муҳокима мешаванд:

1. Илм ҳамчун соҳаи истехсоли дониш.
2. Илм ҳамчун системаи дониш.
3. Объект, предмет ва субъекти маърифати илмӣ.
4. Меъёри илмият, нишонаҳои хосиятҳои асосии дониши илмӣ ва илм.
5. Забони илм – воситаи иртиботгирии олимони соҳа ва ифодакунии натиҷаҳои илмӣ.
6. Вазифаҳои асосии дониши илмӣ ва илм.
7. Сохтор ва динамикаи дониши илмӣ.
8. Дараҷаҳои таҷрибавӣ, назариявӣ, метаназариявӣ маърифати илмӣ.
9. Масъалаи асосёбиҳои илм.

В. Кори мустақилонаи магистрантҳо

Магистрантҳо аз манбаҳои зерин истифода намуда, реферат, маъруза ё эссе омода мекунанд:

1. Абӯалӣ ибни Сино. Осор. Ҷилди аввал. – Душанбе, 2005.
2. Абӯнасор ал-Форобӣ. Эҳсо ул-улум: Табъи дуктур Усмон Амин. – Қоҳира, 1949.
3. Абӯнасор Муҳаммад бини Муҳаммад Форобӣ. Эҳсо ул-улум. Тарҷимаи Ҳусайн Хадивҷам. – Техрон, 1381.
4. Ильин В.В. Критерии научности знания. – М., 1989.
5. Куайн У. Ван О. Слово и объект. – М., 2000.
6. Лебедев С. А. Структура научного знания. – СПб., 2006.
7. Лекторский В. А. Субъект, объект, познание. – М., 1980.
8. Метлов В.И. Основания научного знания как проблема философии и методологии науки. – М., 1987.
9. Павлов П.В. Методологические концепции научно-теоретического познания в философии XX века. – Ростов-на-Дону, 2006.

10. Степин В.С., Кузнецов Л.Ф. Научная картина мира в культуре техногенной цивилизации. М., 1994.
11. Теоретическое и эмпирическое в научном познании. М., 1984.
12. Эйдельман М.С. Аксиоматика природы: истинные основания науки. – СПб., 2007.

Мавзӯи 5. Методҳо ва шаклҳои маърифати илмӣ

А. Маишулияти лексионӣ-назариявӣ

Мафҳуми метод ва методологияи маърифати илмӣ. Гурӯҳбандии методҳо. Методҳои кулӣ (фалсафӣ). Методҳои умумиилмӣ (умумимантиқӣ). Методҳои махсус. Методика. Ҷанбаҳои методи маърифати илмӣ: объективӣ-мазмунӣ, амалиётӣ, аксиологӣ (арзишӣ). Методҳои дараҷаи таҷрибавии маърифат: мушоҳида, озмоиш, ҷенкунӣ. Вазифаҳои мушоҳида ва озмоиш. Методҳои маърифати назариявӣ: абстраксиякунӣ, идеалисозӣ, озмоиши фикрӣ, дидгоҳи системавӣ, методи фарзиявӣ-дедуктивӣ, методи аксиоматикӣ, методи конструктивистӣ ва ғ.

Шаклҳои асосии дониши илмӣ. Масъала (проблема). Масъалагузорӣ – як навъи дониши пешакӣ. Факт, далел, маълумот. Дониши фактӣ. Фарзия – шакли дониш, таҳмини илмӣ. Талаботҳо барои пешбарӣ кардани фарзия. Роҳҳои ташкил кардани фарзия. Натиҷаҳои санҷиши фарзия. Назария – системаи дониши эътимодбахш, дониши объективӣ, исботшуда, дар амалия санҷидашуда, дониш дар бораи ҳосиятҳои моҳиятии қисми муайяни воқеият. Ҷузъҳои таркибии назария. Алоқамандӣ назария бо муқарраротҳои муайяни фалсафӣ-ҷаҳонбинӣ. Зинаҳои мартабавии назарияҳо: назарияҳои бунёдӣ, назарияҳои махсус, амсилаҳои назариявии дастгоҳу коркардҳои илмҳои техникӣ. Вазифаҳои маърифатии назарияҳои илмӣ. Консепсияҳо – шаклҳои умумитари ташкили системавии дониш. Гуногунрангиҳои воқеияти объективӣ – асоси гуногунии консепсияҳои илмӣ. Рақобати консептуалӣ дар илм. Системаи ҷузъиётҳои мантиқӣ-назариявӣ, фалсафӣ, иҷтимоӣ, психологӣ дар консепсия. Таҳқиқ ва ташкили консептуалии дониши илмӣ дар методологияи муосир.

Б) Машигулияти аудитории амалӣ

Методҳои тадқиқоти илмӣ ва шаклҳои асосии дониши илмӣ

Масъалаҳои, ки дар машгулиятҳои семинари муҳокима мешаванд:

1. Масъалаи гурӯҳбандии методҳои илмӣ.
2. Методҳои дараҷаи таҷрибавии маърифат.
3. Методҳои дараҷаи назариявии маърифат.
4. Масъала (проблема) – шакли дониши илмӣ.
5. Фарзияи илмӣ, талаботҳои барои пешбарӣ кардани фарзияҳо.
6. Назария ҳамчун системаи дониши этимодбахш дар бораи хосиятҳои моҳиятии қисми муайяни воқеият.
7. Концепсияҳо – шаклҳои умумитари ташкили системавии дониш.

В. Қори мустақилонаи магистрантҳо

Магистрантҳо аз манбаъҳои зерин истифода намуда, реферат, маъруза ё эссе омода мекунанд:

1. Андреев И.Д. Теория как форма организации научного знания. – М., 1979.
2. Анисимов О.С. Методология, функции, сущность, становление (диалектика и связь времен). – М., 1996.
3. Баженов Л.Б. Строеие и функции естественнонаучной теории. – М., 1978.
4. Ильин В.В. Структура и развитие научных теорий. – М., 1989.
5. Кочергин А.А., Кочергин А.Н. Методология и методика научного исследования. – М., 2007.
6. Кочергин А.Н. Методы и формы научного познания – М., 1990.
7. Новожилов Э.Д. Научное исследование (логика, методология, эксперимент). – М., 2005.
8. Розин В.М. Методология: Становление и современное состояние. – М., 2006.
9. Роль методологии в развитии науки. – Новосибирск, 1985.
10. Светлов В.А. История научного метода. – М., 2007.
11. Теория и метод. – М., 1987.

Мавзӯи 6. Фалсафаи илм, пайдоиш ва марҳилаҳои инкишофи он

А. Маишулияти лексионӣ-назариявӣ

Афлотун ва Арасту доир ба хусусиятҳои фарқкунандаи илм ва фалсафа. Муносибати позитивизм ба илм ва фалсафа. Баррасии масъалаи таносуби илм ва фалсафа дар давраи муосир. Умумиятҳо ва фарқиятҳои байни илм ва фалсафа. Вазифаҳои фалсафа дар илм: интиқодӣ, пешгӯӣ, асосноккунии дониши дастрасшудаи илмӣ, эвристикӣ ва ғ.

Натурфалсафа чун шакли таърихии алоқамандии фалсафа ва илм. Сабабҳои асосии заволи натурфалсафа дар охири асри XVIII-аввали XIX. Пайдоиши позитивизм – як навъ таассур бар зидди нотавонии фалсафаи ақлӣ-зеҳнӣ дар ҳалли масъалаҳои фалсафии илм. Муқобилгузори илм ба фалсафа дар позитивизми классикӣ. «Фалсафаи позитивистӣ»-и О.Конт. Эмпириокритисизм (махизм) – позитивизми «дуом». «Вазифаи фалсафа – таҳлили хусусиятҳои маърифати илмӣ» дар махизм. Бӯҳрон дар илми табиатшиносии асри XIX – заминаи мулоҳизаҳои фалсафии Э.Мах ва Р.Авенариус. Таҷрибагароии «методологӣ»-и позитивизми дуом.

Неоканизм. Мактабҳои неокантӣ: Марбургӣ ва Баденӣ. Баъзе хусусиятҳои зиддипозитивистӣ ва зиддинатуралистӣ дар эҷодиёти намояндагони мактаби марбургӣ. Фарҳанг – предмети аслии «илмҳо дар бораи рӯҳ». Асосноккунии афзалияти хиради амалӣ ва аҳамияти арзишҳои трансценденталӣ дар мактаби баденӣ. Масъалаҳои аксиологӣ, културологӣ ва антропологӣ дар тадқиқотҳои мактаби баденӣ. Саҳми неокантизм дар густариши фалсафаи забон, фалсафаи асотир, фалсафаи фарҳанг.

Прагматизм ҳамчун чараёни фалсафӣ. Муносибати прагматизм ба фалсафаи классикӣ. Меъёри ҳақиқат дар прагматизм. Идеяҳои прагматистии Ч.Пирс. Ҷаҳди У.Чеймс бораи баргараф кардани бахсҳои фалсафӣ. Назари Ҷ.Дюи: таҳлил ва таҳкими таҷрибаи иҷтимоӣ – ҳадафи асосии фалсафа. «Методи илмӣ»-и Ҷ.Дюи. Сабабҳои таназзулҳои консепсияҳои прагматистӣ дар илм ва фалсафа.

Б) Маиғулияти аудитории амалӣ
Омилҳои асосии ташаккулёбии вадавраҳои рушди
фалсафаи илм

Масъалаҳои, ки дар маиғулиятҳои семинарӣ муҳокима мешаванд:

1. Баррасии масъалаи таносуби илм ва фалсафа дар давраҳои таърихии инкишофи фарҳанги маънавий.
2. Натурфалсафа чун шакли таърихии алоқамандии фалсафа ва илм.
3. Муқобилгузори илм ба фалсафа дар анъанаҳои позитивизми классикӣ.
4. Таҷрибагарии «методологӣ»-и эмпириокритицизм.
5. Асосноккунии афзалияти хиради амалӣ ва аҳамияти арзишҳои трансценденталӣ дар неокантизм.
6. Масъалаҳои маърифатӣ дар прагматизм.

В. Кори мустақилонаи магистрантҳо

Магистрантҳо аз манбаҳои зерин истифода намуда, реферат, маъруза ё эссе омода мекунанд:

1. Белов В.Н. Неокантианство. Ч 2: Пауль Натторп. - Саратов, 2002.
2. Виндельбанд В. История Новой философии. – М., 2007.
3. Джейс У. Воля к вере. – М., 1997.
4. Дильтей В. Введение в науки о духе // Собр. соч. в 6 тт. (Т.1). – М., 2000.
5. Дьюи Дж. Реконструкция в философии. – М., 2001.
6. Кассирер Э. Познание и действительность. – СПб., 1996
7. Конт О. Дух позитивной философии. – Ростовн/Д., 2003.
8. Ленин В.И. Материализм и эмпириокритицизм. Полн. собр. соч., Т.18.
9. Неокантианство немецкое и русское: между теорией познания и критикой культуры / Под ред. И.Н.Грифцовой и Н.А.Дмитриевой. – М., 2010.
10. Попова С.И. Кант и кантианство (Марксистская критика теории познания и логики кантианства). – М., 1961.
11. Риккерт Г. Науки о природе и науки о культуре. М., 2004.
12. Спенсер Г. Опыты научные, политические, философские. – Мн., 1998.

Мавзӯи 7. Фалсафаи илм дар асри XX

А. Маишулияти лексионӣ-назариявӣ

Неопозитивизм – позитивизми сеюм. Намояндагони «Махфили Вена», мактаби Берлинӣ, мактаби Львовӣ-Варшавагӣ. Таваҷҷӯҳи неопозитивизм ба таҳқиқи дастгоҳи мантикии табиатшиносӣ, масъалаҳои фалсафии забон, мантиқи рамзӣ, сохтори тадқиқоти илмӣ ва ғ. Моҳияти таҳлили мантикии забони илм. Принципи верификатсия. Позитивизми мантикӣ. Фалсафаи лингвистӣ. Позитивизми семантикӣ.

Марҳилаи постпозитивистии фалсафаи илм. Хирадгароии интиқодии К.Поппер. Принципи фалсификатсия. Пажӯҳиши таърихи пайдоиш, рушд, ивазшавии идеяҳо ва назарияҳои илмӣ дар эҷодиёти Т.Кун, С.Тулман, Ч.Холтон ва диг.

Консепсияҳои зиддипозитивистӣ дар фалсафаи илми асри XX. Масъалаҳои асосноккунӣ, инкишофи дониши назариявӣ, таҳқиқи асосноккунӣ ва баҳодихӣ ба дониш, тарзҳои тағйирёбии дониш дар навхирадгароии методологӣ. Г.Башляр: консепсияи «навхирадгаройӣ» ва «образи нав»-и илм. Структурализм ва постструктурализм. Структурализи К.Леви-Стросс. Сӯистифодаи бошуурона аз аломатҳо, калимаҳо, рамзҳо барои ошкор кардани сохторҳои умқи даркнашаванда ва механизмҳои ниҳони системаҳои аломатӣ – хусусияти хоси структурализм. Самти тадқиқотҳои постструктурализм. Намояндагони асосии постструктурализм: М.Фуко, Ж.Деррида, Ж.Делёз, Ж.Лиотар, Ж.Бодрийар ва диг. Танқиди метафизика ва логоцентризи аврупоӣ, ошкор кардани забони ҳокимият ва ҳокимияти забон дар кулли дастовардҳои фарҳанг ва схемаҳои ақлонӣ.

«Фалсафаи раванд»-и А.Уайтхед: диалектика на фақат методи тафаккур, балки қонуни ташаккулёбии олам ва инсон. Идеяҳои А.Уайтхед оид ба алоқамандии воҳид ва қасрат, раванд ҳамчун ҷавҳари олам, системаҳои томи худинкишофёбанда, тазодҳо ва ғ.

Феноменология (падидашиносӣ) яке аз ҷараёнҳои бонуфузи фалсафаи асри XX. Назари Э.Гуссерл ба масъалаи бӯҳрони ҷаҳони муосири аврупоӣ ва бӯҳрони илм. Вазифаи феноменология дар бобати асосноккунии маърифат, аз назари Гуссерл. Методи феноменологӣ.

Герменевтика ҳамчун ҷараёни махсуси фалсафӣ. Масъалаҳои фаҳмиш ва тафсири матнҳо, ошкор кардани маъноҳо дар герменевтика. Ф.Шлейермахер: герменевтика методи ҳамаи «илмҳо дар бораи рӯҳ» (илмҳои гуманитарӣ). Герменевтикаи фалсафии В.Дилтей. Тафсири раванди иҷтимоӣ-таърихии фаҳмиш дар назарияти Г.Гадамер. Ҳалқаи герменевтикӣ ҳамчун принсипи марказии методологияи герменевтика. П.Рикёр дар бораи ҷанбаи гносеологияи герменевтикаи фалсафӣ.

Б) Машғулияти аудитори амалӣ
Самтҳои тадқиқот дар соҳаҳои алоҳидаи
фалсафаи илми асри ХХ

Масъалаҳое, ки дар машғулиятҳои семинарӣ муҳокима мешаванд:

1. Таҳқиқисохтори тадқиқоти илмӣ, мантики рамзӣ, дастгоҳи мантиқии табиатшиносӣ, масъалаҳои фалсафии забондар неопозитивизм.
2. Пажӯҳиши таърихи пайдоиш, рушд, ивазшавии идеяҳо ва назарияҳои илмӣ дар постпозитивизм.
3. Масъалаҳои асосноккунӣ, инкишофи дониши назариявӣ, таҳқиқи асосноккунӣ ва баҳодихӣ ба дониш, тарзҳои тағйирёбии дониш дар навхирадгароии методологӣ.
4. Самтҳои тадқиқот дар структурализм ва постструктурализм.
5. Моҳияти «фалсафаи раванд»-и А.Уайтхед.
6. Феноменология, моҳияти методи феноменологӣ.
7. Герменевтика, масъалаҳои фаҳмиш ва тафсири матнҳо.

В. Кори мустақилонаи магистрантҳо

Магистрантҳо аз манбаҳои зерин истифода намуда, реферат, маъруза ё эссе омода мекунанд:

1. Башляр Г. Новый рационализм. – М., 1987.
2. Гадамер Г. Истина и метод. Основы философской герменевтики. – М., 1988.
3. Гемпель К.Г. Логика объяснения. – М., 1998.
4. Гуссерль Э. Логические исследования. – М., 2000.
5. Деррида Ж. О грамматологии. – М., 2000.
6. Дилтей В. Собр. соч. Т.1. М., 2000.
7. Леви-Стросс К. Структурная антропология. – М., 1979.

8. Лиотар Ж.-Ф. Состояние постмодерна. – СПб., 1998.
9. Павлов П.В. Методологические концепции научно-теоретического познания в философии XX века. - Ростов-на-Дону, 2006.
10. Проблемы методологии постнеклассической науки / Стёпин В.С. и др. – М., 1992.
11. Проблемы методологии постнеклассической науки. – М., 1992.
12. Рикёр П. Конфликт интерпритаций. Очерки о герменевтике. – М., 1995.
13. Фуко М. Археология знания. – Киев: Ника-Центр, 1996.
14. Швырев В.С. Неопозитивизм и проблема эмпирического обоснования науки. – М., 1982.
15. Эпистемология и постнеклассическая наука: Сб. ст. / отв. ред. В.И.Аршинов. – М., 1992.

Мавзӯи 8. Амсилаҳои назариявӣ ва қонуниятҳои инкишофи илм

А. Маишулияти лексионӣ-назариявӣ

Назари кумулятивистӣ дар илм ва фалсафаи классикӣ, амсилаи кумулятивистӣ. Амсилаи диалектикую материалистии инкишофи илм.

Амсилаҳои назариявии постпозитивистии инкишофи илм. К.Поппер доир ба масъалаи рушди маърифати илмӣ. Концепсияи фаллибиллизм – хусусияти хоси дидгоҳи К.Поппер. Масъалаҳои рушди дониши илмӣ, нақши фарзияҳо дар инкишофи илм, нақши раддияи таҷрибавӣ ва интиқоди назариявӣ дар ташаккули дониши нав, таносуби назарияҳои кӯҳна ва нав ва ғ. дар таълимоти ӯ. Концепсияи барномаҳои илмӣ-тадқиқотии И.Лакатос. Сохтори барномаи илмӣ-тадқиқотӣ: «ҷавҳари мустаҳкам», «ҳалқаи ҳимоявӣ» ва системаи қоидаҳои методологӣ («эвристикаҳо»). Концепсияи Т.Кун доир ба инкишофи таърихии илм. Мафҳуми «парадигмаи илмӣ» – мафҳуми марказии концепсияи Т.Кун. Вазифаҳои парадигма. Пайдоиши парадигмаҳои нав – моҳияти инқилобҳои илмӣ. С.Тулмин дар бораи таҳаввули қолаби фаҳмиш, интиҳоб намудани мафҳумҳо ва концепсияҳо. Мафҳуми «ақлонияти таҳаввулқунанда» – мафҳуми бунёдии методология, аз назари С.Тулмин. Назариёти

Ҷ.Холтон: таҳлили мавзӯоти илм. Анархизми методологии П.Фейерабенд. Проллифератсия (афзоиши) назарияҳои қиёснопазир, асоснок кардани плюрализми назариявӣ ва методологӣ дар таълимоти П.Фейерабенд.

Б) Машгулияти аудитори амалӣ
Амсилаҳои назариявӣ ва методологияи таҳқиқи рушди илм

Масъалаҳои, ки дар машгулиятҳои семинарӣ муҳокима мешаванд:

1. Амсилаи кумулятивистӣ инкишофи илм.
2. Амсилаи диалектикую материалистии инкишофи илм.
3. Амсилаҳои назариявии постпозитивистии инкишофи илм.
4. К.Поппер доир ба масъалаи рушди маърифати илмӣ.
5. Консепсияи барномаҳои илмӣ-тадқиқотии И.Лакатос.
6. Т.Кун доир ба инкишофи таърихии илм.
7. Моҳияти «парадигма».
8. Механизми инкилобҳои илмӣ.
9. С.Тулмин дар бораи таҳаввули қолаби фаҳмиш, интиҳоб намудани мафҳумҳо ва консепсияҳо.
10. Ҷ.Холтон дар бораи таҳлили мавзӯоти илм.
11. Анархизми методологии П.Фейерабенд.

В. Кори мустақилонаи магистрантҳо

Магистрантҳо аз манбаҳои зерин истифода намуда, реферат, маъруза ё эссе омода мекунанд:

1. Кун Т. Структура научных революций. – М., 1977.
2. Лакатос И. Фальсификация и методология научно-исследовательских программ. – М., 1995.
3. Поппер К. Логика и рост научного знания. – М., 1983.
4. Современная философия науки. Хрестоматия. – М., 1996.
5. Тулмин С.Э. Человеческое понимание. – М., 1984.
6. Фейерабенд П. Избранные труды по методологии науки. – М., 1986.
7. Холтон Дж. Тематический анализ науки. – М.: Прогресс, 1981.

Мавзӯи 9. Образи эпистемологии илм

А. Машгулияти лексионӣ-назариявӣ

Масъалаи пайдоиши илм. Илми атиқа ва таъсири он ба фарҳанги ҷаҳонӣ. Ташаккули се барномаҳои илмӣ дар давраи атиқа: барномаи риёзӣ (Пифагор); барномаи илмии атомистӣ (Левкипп, Демокрит, Эпикур); барномаи континуалистии (мут-тасилияти) Арасту.

Хусусияти ақлонияти асримиёнагӣ. Идеяҳои Ф.Аквинӣ дар бораи ҳамгирии эътиқод ва хирад, зарурати бо илоҳиёт мукамал гардондани фалсафа. Хусусияти хоси раванди маърифат дар ин марҳила – дарк кардани мазмуни рамзии ҳастӣ: символизм ва аллегоризм. Инкишофи мантиқ. Пайдоиши заминаҳои рушди илми озмоишӣ дар фарҳанги аврупоии асрҳои XII-XIV.

Инкилоби маънавии давраи Эҳё. Тағйир ёфтани парадигмаи методологии тафаккур. Таъсири асарҳои Н.Кузанӣ ба инкишофи тафаккури илмии давраи Эҳё. Мувофиқат ва айнияти баҳамзидҳо – принсипи муҳимми методологии фалсафаи Н.Кузанӣ. Манзараи офтобмарказии олам дар натурфалсафаи Н.Коперник. Ҷ.Бруно доир ба масъалаи беинтиҳоеи олам ва сершумор будани оламҳо. Аз ҷониби И.Кеплер ба тасвиб расондани қонунҳои риёзии ҳаракати ҷирмҳои осмонӣ. Г.Галилей дар бораи методҳои таҳқиқи озмоишӣ; асосноккунии принципҳои асосии табиатшиносии озмоишӣ-риёзӣ.

Барномаҳои илмӣ ва хусусиятҳои илми классикӣ. Барномаи илмии картезианӣ. Қоидаҳои асосии методи таҳиянамудаи Р.Декарт. Фаҳмиши механистии табиат, манзараи механистии оламро мураттаб намудани Декарт. Асосноккунии фалсафии атомизм аз ҷониби П.Гассенди. Шарҳи тафовути барномаи илми атомистии Замони нав аз атомизми атиқа дар асарҳои Х.Гюйгенс. Мазмуну мӯҳтавои методи илмии И.Нютон (методи принципҳо). Мазмуну мундариҷаи асосии манзараи механистии олам, ки Нютон офаридааст. Асари С.П.Лаплас «Рисола дар бораи механикаи осмонӣ» – хулосагирӣ аз инкишофи механикаи классикӣ. Барномаи илмии Г.Лейбнитс. Монадологияи Лейбнитс ҳамчун ҷавҳари фалсафии барномаи илмии ӯ. Умумиятҳои барномаҳои илмӣ-таҳқиқотии Замони нав (картезианӣ, атомистӣ, нютонӣ, лейбнитсӣ). Ба яке аз арзишҳои муҳим-

ми ҳаёту фаъолияти одамон табдил ёфтани илм дар асрҳои XVII-XVIII.

Заминаҳои бӯхрони илми классикӣ дар охири асри XVIII-аввали асри XIX. Заволи манзараи механикии олам. Афзудани нақши истеҳсолкунандагии илм. Махсусгардонии соҳаҳои муҳталифи фаъолияти илмӣ. Доманадор гаштани соҳаи тадқиқотҳои озмоишӣ. Вусъат гирифт раванди риёзигардонии табиатшиносӣ. Ба илм роҳ ёфтани идеяҳои инкишоф. Кашфиётҳои нави илмӣ-табиатшиносӣ дар охири асри XIX-аввали асри XX. Ба қолаби манзараи механикии олам нағунҷидани кашфиётҳои нави илмӣ.

Ташаккулёбии илми ғайриклассикӣ. Ташаккулёбии манзараи нави илми олам. Гузариш ба хирадгарии нав. Тағйироти қатъии услуби тафаккури илмӣ.

Масъалаҳои муҳимтарини ташаккулёбии илми пасоғайри-классикӣ. Ташкилкунии тадқиқотҳои байнифаннӣ ва маҷмаавӣ. Компютерикунонии илм. Таҳқиқи системаҳои кушод ва инкишофёбанда. «Бозгашт ба хирад».

Б) Машғулияти аудитории амалӣ

Такмилёбии образи маърифатӣ-эпистемологии илм дар давраҳои таърихӣ

Масъалаҳое, ки дар машғулиятҳои семинарӣ муҳокима мешаванд:

1. Илми атика ва таъсири он ба фарҳанги ҷаҳонӣ.
2. Хусусияти ақлонияти асримиёнагӣ.
3. Инқилоби маънавии давраи Эҳё.
4. Барномаҳои илмӣ ва хусусиятҳои илми классикӣ.
5. Ташаккулёбии илми ғайриклассикӣ.
6. Масъалаҳои муҳимтарини ташаккулёбии илми пасоғайри-классикӣ.

В. Кори мустақилонаи магистрантҳо

Магистрантҳо аз манбаъҳои зерин истифода намуда, реферат, маъруза ё эссе омода мекунанд:

1. Беркли Дж. Сочинения. – М., 1978.
2. Бэкон Ф. Сочинения. В 2 т. – М., 1979.

3. Гайденок В.П., Смирнов Г.А. Западноевропейская наука в Средние века: Общие принципы и учение о движении. – М., 1989.
4. Гайденок П.П. Эволюция понятия науки (XVII-XVIII вв.). Формирование научных программ Нового времени. – М., 1987.
5. Гайденок П.П. Эволюция понятия науки: Становление и развитие первых научных программ. – М., 1980.
6. Гоббс Т. Сочинения: В 2 т. М., 1989-1991.
7. Декарт Р. Соч. в 2 т. – М., 1989-1994.
8. Котенко В.П. История и философия классической науки. – М.2005.
9. Лейбниц Г. Сочинения: В 4 т. М., 1982-1989.
10. Леонардо да Винчи. Суждение о науке и искусстве. –СПб., 2001.
11. Локк Дж. Сочинения: В 3 т. – М., 1985-1988.
12. Лосева И.Н. Проблемы генезиса науки. – Ростов н/Д., 1979.
13. Рожанский И.Д. Античная наука. – М., 1980.
14. Фома Аквинский. Сумма теологии. – М., 2002.
15. Эпистемология и постнеклассическая наука: Сб. ст. / отв. ред. В.И.Аршинов. – М., 1992.
16. Юм Д. Сочинения: В 2 т. – М., 1996.

Мавзӯи 10. Масъалаҳои онтологӣ илми муосир

А. Машигулияти лексионӣ-назариявӣ

Тасаввуротҳои муосири илмӣ дар бораи ташкили системӣ-сохтори ҳасти. Тасаввурот дар бораи табиати ғайриорганикӣ. Зинаҳои табиати ғайриорганикӣ: вакуум – субмикроелементарӣ – микроэлементарӣ – ядрой – атомарӣ – молекулярӣ – чисмҳои макроскопӣ – сайёраҳо – системаи ситораю сайёраҳо – галактика – метagalactica.

Табиати органикӣ. Зинаҳои ташкили системӣ-сохтори ҳасти дар табиати органикӣ (зинда): биомакромолекулаҳо – ҳуҷайра – микроорганизм – узвҳо ва бофтаҳо – организми том – популятсия – биотсеноз – биосфера. Хосиятҳои муҳими системаҳои зинда.

Табиати иҷтимоӣ. Зинаҳои ташкили системӣ-сохтори воқеияти иҷтимоӣ: фард (шахс) – оила – коллектив – гурӯҳи иҷтимоӣ – синф – давлат – ҷамъият.

Барномаҳои редукционистӣ дар илм. Нисбатдихӣ (редуксия) ҳамчун усули методологии ҳалли масъалаи муайяни илмӣ. Редукционизми физикалистии Р.Карнап. Физикализм ва редукционизм дар барномаҳои неопозитивистӣ. Сабабҳои бӯҳрони физикализм ва редукционизм дар асри XX.

Бӯҳрони элементаризм. Консепсияи муосири холизм. Файриуниверсалӣ ва нисбӣ будани мафҳумҳои «унсур» ва «мачмӯи унсурҳо». Фаҳмиши томият ҳамчун хосияти ягонагии олам, ҳамчун тақсимопазирии ҳолатҳои он ба ягон мачмӯи унсурҳои низоӣ, ҳамчун ғайри мачмӯӣ, ҳамчун инкори диалектикий ҷамъулҷамъӣ. Муқарраротҳои методологии консепсияи холиزمии релятсионӣ.

Сохтори фазой-вақтии ҳастӣ. Категорияҳои фазо ва вақт. Ду консепсияҳои фазо ва вақт: субстансионалӣ ва релятсионӣ. Андозаи фазой-вақтии Метагалактикаи мо: 3+1. Хусусияти фазо ва вақти биологӣ. Фазо ва вақти иҷтимоӣ.

Детерминизм дар илм ва фалсафаи муосир. Идеяҳои детерминизм дар фалсафаи атиқа. Инкишоф ва асосноккунии минбаъдаи детерминизм дар илм ва фалсафаи Замони нав. Қонунҳои динамикӣ. Индетерминизм дар фалсафа ва табиатшиносӣ. Таносуби номуайяниҳо (В.Гейзенберг), манзараи эҳтимолиятии олам. Қонунҳои статистикӣ. Консепсияҳои телеологӣ дар илми муосир. Принсипи антропӣ ва тафсири фалсафии он. Таҳаввулотгароии глобалӣ ва синергетика. Рафтори стохастикӣ системаҳои кушод, мураккабташкил, худинкишофёбанда. Ба асоси методологии соҳаҳои муҳталифи дониш мубаддал гардидани идеяҳои инкишоф ва таҳаввулот.

Б) Машғулияти аудитори амалӣ

Тасаввуроти илми муосир дар бораи воқеияти объективӣ

Масъалаҳое, ки дар машғулиятҳои семинарӣ муҳокима мешаванд:

1. Тасаввуротҳои муосири илмӣ дар бораи ташкили системӣ-сохтори материя.
2. Тасаввуроти илмӣ дар бораи зинаҳои табиати ғайриорганикӣ.

3. Зинаҳои ташкили системӣ-сохтории ҳастӣ дар табиати органикӣ.
4. Зинаҳои ташкили системӣ-сохтории воқеияти иҷтимоӣ.
5. Барномаҳои редуксионистӣ дар илм.
6. Элементаризм ва концепсияи муосири холизм.
7. Сохтории фазой-вақтии ҳастӣ.
8. Детерминизм дар илм ва фалсафаи муосир.

В. Кори мустақилонаи магистрантҳо

Магистрантҳо аз манбаъҳои зерин истифода намуда, реферат, маъруза ё эссе омода мекунанд:

1. Гейзенберг В. Избранные философские работы. Шаги за горизонт. Часть и целое (Беседы вокруг атомной физики). – СПб., 2006.
2. Глобальный эволюционизм: философский анализ. – М., 1994.
3. Диалектика в науках о природе и человеке: эволюция материи и ее структурные уровни. – М., 1983.
4. Карнап Р. Философские основания физики. Введение в философию науки. – М., 1971.
5. Латыпов Н. Н., Бейлин В. А., Верешков Г. М. Вакуум, элементарные частицы и Вселенная. – М., 2001.
6. Ленин В. И. Материализм и эмпириокритицизм // Ленин В.И. Полн.собр. соч. Т. 18.
7. Морозов Е.В. Холизм. Духовное возрождение. – М., 2012.
8. Пригожин И., Стенгерс И. Порядок из хаоса. Новый диалог с природой. – М., 2008.
9. Хокинг С., Пенроуз Р. Природа пространства и времени. – Ижевск, 2000.
- 10.Энгельгардт В.А. Познание явлений жизни. – М., 1984.
- 11.Энгельс Ф. Диалектика природы//Маркс К., Энгельс Ф. Соч. 2-ое изд. Т.20.
- 12.Сартр Ж.-П. Бытие и ничто. Опыт феноменологической онтологии. – М., 2000.
- 13.Хайдеггер М. Бытие и время. –М., 1997.
- 14.Доброхотов А.Л. Категория бытия в классической западно-европейской философии. – М., 1986.

Мавзӯи 11. Масъалаҳои гносеологӣ ва мантиқии илми муосир

А. Машигулияти лексионӣ-назариявӣ

Назариясозии илми муосир. Табиати объектҳои назариявӣ илм. Соддакунӣ, абстрактсиякунӣ ва идеалисозӣ ҳамчун замина ва ё муқаддимаҳои гносеологӣ. Объекти идеалӣ – амсилаи назариявии робитаҳои воқеият. Нақши муҳимми фаъолияти таҷдидӣ-назариявӣ ва амалӣ-озмоишии субъекти маърифат. Манзараи илми олам – амсилаи назариявии воқеияти таҳқиқшаванда. Қонунҳои назариявӣ.

Тағйирпазирии идеали объективият. Объективият чун идеали дониш дар анъанаи классикии гносеологияи аврупоӣ. Э.Гуссерл доир ба «берунишавӣ»-и дониш, қандашавии он аз решаҳои худ ва бегонашавӣ аз инсон. В.Гейзенберг: субъектро аз объекти мушоҳида ҷудо кардан номумкин аст. Робитаи субъективият ва объективият дар дониш. Хусусияти духелаи тағйирёфтани фаҳмиш доир ба объекти маърифати илмӣ. Таҷқиқоти илмӣ ҳамчун диалог бо табиат. Шартӣ, нисбӣ будани худуди баъии субъект ва объекти маърифат.

Тағйирёбии идеалҳо ва меъёрҳои тасвиркунӣ, шарҳдиҳӣ, фаҳмиш. Н.Бор дар бораи тарзи иловагии тасвиркунӣ. Принципи иловапазирӣ (пурақунандагӣ).

Хусусиятҳои асосии шаклигардонии илми муосир. Моҳияти методи шаклигардонӣ. Шаклигардонӣ бо сохтани амсилаҳои абстрактӣ-риёзӣ. Амалиётҳои пешакӣ барои сохтани системаҳои шаклишуда. Марҳилаҳои шаклигардонӣ. Забонҳои сунъии шаклишуда ва забони табиӣ. Аҳамияти шаклигардонӣ дар маърифати илмӣ. Навъҳои шаклигардонӣ: шаклигардонии пурра ва ҷузъии назарияҳо. К.Гёдел дар бораи номуқаммалии системаҳои шаклишуда.

Риёзигардонии илми муосир. Нақши риёзиёт дар рушди маърифат. Афзалияти забони риёзӣ. Дараҷаҳои самаранокии истифодабарии методҳои риёзӣ дар илм ва техника. Раванди риёзигардонии илмҳои иҷтимоӣ-гуманитарӣ. Сабабҳои асосии риёзишавии дониши илмӣ дар марҳилаи муосир. Ҷараёнҳои метрикӣ ва ғайриметрикии риёзигардонии илми муосир. Тафсири схемаҳои риёзӣ ҳамчун навъи шарҳдиҳии сифатӣ.

Нақши технологияҳои нави иттилоотӣ дар илм. Компютерикунонии маърифати илмӣ ва оқибатҳои он. Сохтори озмоиши ҳисоббарорӣ. Таҳияи шудани барномасозии аналитикӣ.

Тахия ва истифода кардани графикаҳои компютерӣ. Аҳамияти компютерҳо дар ҳисоббарорӣ ва амсиласозӣ.

Б) Маишулияти аудиторию амалӣ

Пажӯҳишҳои масъалаҳои маърифатӣ мантқиқи илм

Масъалаҳои, ки дар маишулияти семинарӣ муҳокима мешаванд:

1. Табиати объектҳои назариявии илм.
2. Тағйирпазирии идеали объективият.
3. Тағйирёбии идеалу меъёрҳои тасвиркунӣ, шарҳдиҳӣ, фаҳмиш.
4. Хусусиятҳои асосии шаклигардонии илми муосир.
5. Масъалаҳои муҳимми риёзигардонии илми муосир.
6. Нақши технологияҳои нави иттилоотӣ дар илм.

В. Кори мустақилонаи магистрантҳо

Магистрантҳо аз манбаъҳои зерин истифода намуда, реферат, маъруза ё эссе омода мекунанд:

1. Алексеева И.Ю. Человеческое знание и его компьютерный образ. – М., 1993.
2. Валеев Г.Х. Методология научной деятельности в сфере социогуманитарного знания. – М., 2005.
3. Ильенков Э.В. Философия и культура. – М., 1991.
4. Степин В.С. Теоретическое знание. – М., 2000.
5. Факитов А.И. Философия компьютерной революции. – М., 1993.
6. Филинова О.Е. Математика в истории мировой культуры. – М., 2006.
7. Юхвид А.В. Философские проблемы компьютерных виртуальных технологий: учебное пособие. – М., 2006.
8. Яновская С.А. Методологические проблемы науки. – М., 2006.

Мавзӯи 12. Масъалаҳои аксиологии илми муосир

А. Маишулияти лексионӣ-назариявӣ

Масъалаи таносуби ҳақиқат ва арзиш. Муносибати маърифатӣ ва муносибати арзишӣ. Идеал дар системаи арзишҳо. Баҳо ва баҳодихӣ. Муносибати арзишӣ ба воқеият дар раванди иҷтимоишавии шахси алоҳида. Масъалаҳои аксиологии илм: масъалаҳои арзишмандшавии иҷтимоӣ, ахлоқӣ, эсте-

тикӣ ва фарҳангии тадқиқоти илмӣ ва натиҷаҳои он. Илми классикӣ дар бораи таносуби ҳақиқати илмӣ ва арзишҳои эстетикӣ. Гузориши масъалаи таносуби маърифат ва арзиш аз ҷониби И.Кант. Ворид кардани арзишҳо ва мақсадҳо ба сохтори ақлоният дар илми пасоғайриклассикӣ. «Таркиши аксиологӣ» дар нимаи асри XX. Зарурати муқаррар намудани назорати аксиологӣ аз болои раванди дастраскунии ҳақиқат. Этоси илм. Фанни этикаи илм. Ду навъҳои арзишмандшавӣ дар илм: арзишмандшавии илм ҳамчун ниҳоди иҷтимоӣ; арзишмандшавии олимону қормандони соҳаи илм.

Масъалаи баҳогузори ба ҷойгоҳи илм дар системаи муносибатҳои ҷамъиятӣ. Ду мавқеъ доир ба баррасии масъалаи таносуби илм ва арзишҳои инсонӣ: сайентизм (илмгаройӣ) ва антисайентизм (зиддиилмгаройӣ). Сабабҳои тақмилибии шуури гуманитарӣ.

Меъёрҳои эстетикӣ ҷустуҷӯҳои илмӣ. Зебӣ ва мукаммали назарияҳои таҳияшуда – аломати ҳақиқат. Зебӣ чун принсипи эвристикӣ барои назарияҳо, қонунҳо, концепсияҳо. Ҷустуҷӯи зебӣ, ягонагӣ ва симметрияи қонунҳои табиат. Эҳшавии ягонагии ҳақиқат, хайр, зебӣ дар услуби тафаккури гуманитарӣ.

Арзишмандшавии олим. Ба доғмаи фалсафаи илм табдил ёфтани концепсияи «бетарафии ахлоқӣ»-и илм дар илми классикӣ. Меъёрҳои этикаи илм дар намуди рӯйхат ва кодексҳои махсус (қоидаҳои рафтор). Р.Мертон дар бораи этоси илм. Таъсири майлонҳои арзишии замона ба ташаккулибии шахсияти олим, ба инкишофи малақаҳои рафтору кирдор ва менталии ӯ.

Ибтидоҳои ахлоқии илм ва масъалаи масъулияти иҷтимоии олим. Масъалаи озодии тадқиқотҳои илмӣ. Масъулиятшиносии олимон – тақозои даврони мо. Мораторияҳо ва мамнӯҳо ба тадқиқотҳои амалӣ. «Нодонии олимона» дар меҳвари этоси нави илм. Шартҳои императиви экологӣ.

Б) Машғулияти аудитори амалӣ

Ахлоқи илм ва масъулияти муҳаққиқон

Масъалаҳо, ки дар машғулиятҳои семинарӣ муҳокима мешаванд:

1. Моҳияти масъалаҳои аксиологӣ. Этоси илм.
2. Илми классикӣ дар бораи таносуби ҳақиқати илмӣ ва арзишҳои эстетикӣ.

3. Ворид кардани арзишҳо ва мақсадҳо ба сохтори ақлоният дар илми пасогайриклассикӣ.
4. Арзишмандшавии илм ҳамчун ниҳоди иҷтимоӣ.
5. Арзишмандшавии олимону қормандони соҳаи илм.
6. Масъалаи озодии тадқиқотҳои илмӣ.
7. Талаботҳои императиви экологӣ дар шароити муосир.

В. Кори мустақилонаи магистрантҳо

Магистрантҳо аз манбаъҳои зерин истифода намуда, реферат, маъруза ё эссе омода мекунанд:

1. Жизнь как ценность. – М., 2000.
2. Истина и ценности в научном познании. – М., 1991.
3. Кузнецов М.А. Ноосферное мировоззрение. – М., 2005.
4. Летов О.В. Проблема научной объективности: от позитивизма к постмодернизму. – М., 2011.
5. Лоренц К. Восемь смертных грехов цивилизованного человечества // Лоренц К. Обратная сторона зеркала. – М., 1998.
6. Микешина Л.А. Ценностные предпосылки в структуре научного познания. – М., 1990.
7. Тоффлер Э. Футурошок. – СПб, 1997.
8. Фролов И.Т., Юдин Б.Г. Этика науки. – М., 1987.
9. Шестой японский прогноз развития науки, техники и технологии до 2025 г. – М., 2001.
10. Шредингер Э. Наука и гуманизм. – М., 2001.
11. Этнос глобального мира. – М., 1999.

РҶҶҲАТИ АДАБИЁТ

1. Абрамов В.А., Конторович С.Н. Основы философии техники: учебное пособие. – Саранск, 2008.
2. Абӯалӣ ибни Сино. Осор. Ҷилди аввал. – Душанбе, 2005.
3. Абӯнасор Муҳаммад бини Муҳаммад Форобӣ. Эҳсо ул-улум. Тарҷимаи Хусайн Хадивҷам. – Техрон, 1381. (2002)
4. Андреев И.Д. Теория как форма организации научного знания. – М., 1979.
5. Анисимов О.С. Методология, функции, сущность, становление (диалектика и связь времен). – М., 1996.
6. Аристотель. Метафизика/Соч. В 4т. Т.1. – М., 1975.
7. Башляр Г. Новый рационализм. – М., 1987.
8. Белов В.Н. Неокантианство. Ч 2: Пауль Наторп. – Саратов, 2002.
9. Беркли Дж. Сочинения. – М., 1978.
10. Бэкон Ф. Новый органон//Бэкон Ф.Соч.:В 2т.-М., 1978
11. Вернадский В.И. Размышления натуралиста. Научная мысль как планетарное явление.-Москва, 1978.
12. Виндельбанд В. История Новой философии. – М., 2007.
13. Гадамер Г. Истина и метод. Основы философской герменевтики. – М., 1988.
14. Гайденко В.П., Смирнов Г.А. Западноевропейская наука в Средние века: Общие принципы и учение о движении. – М., 1989.
15. Гайденко П.П. Эволюция понятия науки (XVII-XVIII вв.). Формирование научных программ Нового времени. – М., 1987.
16. Гайденко П.П. Эволюция понятия науки: Становление и развитие первых научных программ. – М., 1980.
17. Галилей Г. Избранные труды: В 2т. Т.2.-М., 1964.
18. Гегель Г. В.Ф. Работы разных лет в двух томах. Т.2.-М., 1971.
19. Гейзенберг В. Избранные философские работы. – СПб., 2006.
20. Гемпель К.Г. Логика объяснения. – М., 1998.
21. Гоббс Т. Сочинения: В 2 т. М., 1989-1991.

22. Гуссерль Э. Логические исследования. – М., 2000.
23. Декарт Р. Соч. в 2 т. – М., 1989-1994.
24. Деррида Ж. О грамматологии. – М., 2000.
25. Джейс У. Воля к вере. – М., 1997.
26. Дильтей И. Введение в науки о духе. Опыт полегания основ для изучения общества и истории//Собр. соч. Т.1.-М.,2002.
27. Дьюи Дж. Реконструкция в философии. – М., 2001.
28. Зеленкова А.И. Философия и методология науки. – М., 2007.
29. Илларионов С.В. Теория познания и философия науки. – М., 2007.
30. Ильенков Э.В. Философия и культура. – М., 1991.
31. Ильин В.В. Критерии научности знания. – М., 1989.
32. Ильин В.В. Теория познания. Введения. Общие проблемы. М., 1994.
33. История и методология науки: Феномен специализированного познания. – СПб., 2004.
34. Кант И. Критика чистого разума//Соч. в 6 т.-М., 1964.
35. Кант И. Лекции по этике.-М., 2005.
36. Карамова О.В. Философия, история и методология экономической науки. – М., 2007.
37. Карнап Р. Философские основания физики. Введение в философию науки. – М., 1971.
38. Кассирер Э. Познание и действительность. – СПб., 1996
39. Кедров Б.М. Классификация наук.- М., 1985.
40. Койре А. Очерки истории философской мысли. – М., 1985.
41. Конт О. Дух позитивной философии. – Ростов н/Д., 2003.
42. Кочергин А.А., Кочергин А.Н. Методология и методика научного исследования. – М., 2007.
43. Куайн У. Ван О. Слово и объект. – М., 2000.
44. Куликов С.Б. Основы философского анализа науки: методология, смысл и цель. – Томск, 2005.
45. Кун Т. Структура научных революций. – М., 1977.
46. Лакатос И. Фальсификация и методология научно-исследовательских программ. – М., 1995.
47. Лебедев С.А. Структура научного знания. – СПб., 2006.

48. Леви-Стросс К. Структурная антропология. – М., 1979.
49. Лейбниц Г. Сочинения: В 4 т. – М., 1982-1989.
50. Лекторский В.А. Эпистемология классическая и неклассическая. – М., 2006.
51. Ленин В.И. Материализм и эмпириокритицизм.// Полн. собр. соч., Т.18.
52. Леонардо да Винчи. Суждение о науке и искусстве. –СПб., 2001.
53. Летов О.В. Проблема научной объективности: от позитивизма к постмодернизму. – М., 2011.
54. Лиотар Ж.-Ф. Состояние постмодерна. – СПб., 1998.
55. Локк Дж. Сочинения: В 3 т. – М., 1985-1988.
56. Лоренц К. Восемь смертных грехов цивилизованного человечества // Лоренц К. Обратная сторона зеркала. – М., 1998.
57. Лосева И.Н. Проблемы генезиса науки. – Ростов н/Д., 1979.
58. Микешина Л.А. Философия познания: полемические главы. – М., 2002.
59. Милантьев В.П. История и методология физики: учебное пособие. – М., 2007.
60. Морозов Е.В. Холизм. Духовное возрождение. – М., 2012.
61. Научные и вненаучные формы мышления. М., 1996.
62. Неокантианство немецкое и русское: между теорией познания и критикой культуры / Под ред. И.Н.Грифцовой и Н.А.Дмитриевой. – М., 2010.
63. Новожилов Э.Д. Научное исследование (логика, методология, эксперимент). – М., 2005.
64. Ньютон И. Математические начала натуральной философии.-М., 1989.
65. Павлов П.В. Методологические концепции научно-теоретического познания в философии XX века. - Ростов-на-Дону, 2006.
66. Патнэм Х. Разум, истина и история. – М., 2002.
67. Полани М. Личностное знание. – М., 1985.
68. Поппер К. Логика и рост научного знания. – М., 1983.

- 69.Поппер К. Объективное знание. Эволюционный подход. – М., 2002.
- 70.Пригожин И., Стенгерс И. Порядок из хаоса. Новый диалог с природой. – М., 2008.
- 71.Пуанкаре А. О науке. – М., 1990.
- 72.Рассел Б. Философский словарь разума, материи и морали. – Киев, 1996.
- 73.Рикёр П. Конфликт интерпретаций. Очерки о герменевтике. – М., 1995.
- 74.Риккерт Г. Науки о природе и науки о культуре. – М., 2004.
- 75.Розин В.М. Методология: Становление и современное состояние. – М., 2006.
- 76.Розов Н.С. Философия и теория истории. –М., 2002.
- 77.Роль методологии в развитии науки. – Новосибирск, 1985.
- 78.Рузавин Г.И. Методология научного познания: Учебн. Пособие. – М., 2005.
- 79.Сальникова В.П. Философия и методология познания. – СПб., 2003.
- 80.Сартр Ж.-П. Бытие и ничто. Опыт феноменологической онтологии. – М., 2000.
- 81.Сачков Ю.В. Научный метод: вопросы и развитие. – М., 2003.
- 82.Светлов В.А. История научного метода. – М., 2007.
- 83.Спенсер Г. Опыты научные, политические, философские. – Мн., 1998.
- 84.Степин В.С. Теоретическое знание. – М., 2000.
- 85.Степин В. С. Философия науки. Общие проблемы. – М., 2006.
- 86.Сырых В.М. История и методология юридической науки: Учебник по программам магистерской степени образования. – М., 2013.
- 87.Тоффлер Э. Футурошок. – СПб, 1997.
- 88.Тулмин С.Э. Человеческое понимание. – М., 1984.
- 89.Уайтхед А. Избранные работы по философии. – М., 1990.

90. Ушаков, Е.В. Введение в философию и методологию науки. – М., 2005.
91. Фейерабенд П. Избранные труды по методологии науки. – М., 1986.
92. Философия науки и научно-технической цивилизации: юбилейный сборник /МГУ/. – М., 2005.
93. Философия науки: актуальные историко-научные и методологические проблемы / Под ред. проф. В.П. Римского. – Белгород, 2007.
94. Философия экологического образования. /Отв. Ред. И.К. Лиссев. –М., 2001.
95. Филинова О.Е. Математика в истории мировой культуры. – М., 2006.
96. Фома Аквинский. Сумма теологии. – М., 2002.
97. Формирование современной естественно-научной парадигмы. –М., 2001.
98. Фуко М. Археология знания. – Киев, 1996.
99. Хайдеггер М. Бытие и время. –М., 1997.
100. Хакен Г. Синергетика. – М., 1980.
101. Хокинг С, Пенроуз Р. Природа пространства и времени. – Ижевск, 2000.
102. Холтон Дж. Тематический анализ науки. – М., 1981.
103. Хьюбнер К. Истина мифа. - М., 1996.
104. Чернавский Д.С. Синергетика и информация. – М., 2004.
105. Шемякин В. М. Философия и наука: учеб.пособие. – Пермь, 2006.
106. Шредингер Э. Наука и гуманизм.-Москва, 2001.
107. Штанько В.И. Философия и методология науки. –Харьков, 2002.
108. Щукарев А.Н. Проблемы теории познания в их приложении к вопросам естествознания и в разработке его методами. – М., 2007.
109. Эйдельман М.С. Аксиоматика природы: истинные основания науки. – СПб., 2007.
110. Эйнштейн А. Физика и реальность.- М., 1965.

111. Энгельс Ф. Диалектика природы//Маркс К., Энгельс Ф. Соч. 2-ое изд. Т.20.
112. Энциклопедия эпистемологии и философии науки. – М., 2009.
113. Юм Д. Сочинения: В 2 т. – М., 1996.
114. Юхвид А.В. Философские проблемы компьютерных виртуальных технологий: учебное пособие . – М., 2006.
115. Яковлева Е.Ю. Научное и ненаучное знание. – СПб, 2000.
116. Яновская С.А. Методологические проблемы науки. – М., 2006.

АДАБИЁТИ ИЛОВАГӢ

1. Антонов А. В. Системный анализ. – М., 2008.
2. Аренс В.Ж. Азбука исследователя: (методология постановки и проведения исследований). – М., 2006.
3. Больцано Б. Учение о науке: Избранное. – СПб., 2003.
4. Глобальные проблемы и общечеловеческие ценности / пер. с англ. и француз. – М., 1990.
5. Диноршоев М.Д.Матолиби фалсафаи Ибни Сино. – Душанбе, 2011.
6. Додихудоев Х.Д. Культура и цивилизация: истины, парадоксы, традиции (кн.1;2.) – Душанбе, 2007.
7. Ильин В.В. Критерии научности знания. М., 1989.
8. Комилов Р.С., Назаров М.А. Фалсафаи илм. – Душанбе, 2008.
9. Наврӯзов С., Ёқубов К. Инкилоби илмӣ-техникӣ ва оқибатҳои иҷтимоии он. – Душанбе, 1988.
- 10.Наврӯзов С.Н. Наука: развитие или кризис? –Душанбе, 2013.
- 11.Наврӯзов С.Н., Саидов Н.С. Муаммои инсон дар фалсафа. – Душанбе, 2003.
- 12.Назаров М.А. Алоқамандии фалсафа ва илмҳои табиатшиносӣ. – Душанбе, 2003.
- 13.Назаров М.А. Таърих ва фалсафаи илм. – Душанбе, 2013.
- 14.Попкова Н.В. Философия техносферы. – М., 2007.
- 15.Саид Н.С. Истиклол, чомеа, маориф ва илм. – Душанбе, 2016.
- 16.Саид Н.С., Назаров М.А. Фалсафа ва методологияи илм. – Душанбе, 2016.
- 17.Турсунов А. От мифа к науке / Эволюция космологической картины. – М., 1973.
- 18.Турсунов Акбар. Инсон, атом, кайҳон (лавҳаҳои публицисти). – Душанбе, 1967.
- 19.Шамсиддинов Ҷ. Фалсафа ва дониши илмӣ. – Душанбе, 20011.
- 20.Шамсиддинов Ҷ. Фалсафа ва илм. – Душанбе, 2016.

Ба матбаа 22.01.2018 супорида шуд.
Ба чоп 30.01.2018 иҷозат дода шуд.
Андозаи 60x84 ¹/₁₆. Ҷузъи чопии шартӣ 2,5
Ғеъдод 200 нусха.

Барнома дар Маркази таҳия, нашр ва муомилоти китобҳои
дарсӣ, илмӣ ва методӣ Вазорати маориф ва илми
Ҷумҳурии Тоҷикистон чоп шудааст.

ш. Душанбе, к. Нисор Муҳаммад 13^а
Тел.: 227-48-09. E-mail: mmarkaz@list.ru